

การจัดหมู่หนังสือแบบเรียน

วัตถุประสงค์ของการจัดหมู่

การจัดหมู่หนังสือคือ การนำเอาหนังสือที่มีอยู่จำนวนหนึ่งมาจัดแยกประเภทของแต่ละสาขาวิชาอย่างกว้าง ๆ แล้วจึงนำหนังสือแต่ละสาขาวิชามาวิเคราะห์จัดเล่มที่มีเนื้อหาเดียวกันไว้ด้วยกัน และเนื้อหาที่ใกล้เคียงกันอยู่ใกล้กัน หนังสือที่มีลักษณะการประพันธ์เช่นเดียวกันนำมาจัดไว้กลุ่มเดียวกัน ทั้งนี้เพื่อความสะดวกและรวดเร็วในการให้บริการแก่ผู้ใช้หนังสือ (กมลลา รุ่งอุทัย, 2530:1)

อัมพร ทิษระ (2532:1) ได้ให้ความหมายของการจัดหมู่ว่า การจัดหมู่คือ การพิจารณาแยกและจัดวัสดุห้องสมุด (Library materials) ซึ่งในปัจจุบันนิยมแยกและจัดทำเนื้อเรื่องตามวิชา (Subject matter) โดยใช้ระบบการจัดหมู่ (Classification system) ระบบใดระบบหนึ่งเป็นหลักเกณฑ์

ระบบการจัดหมู่ (Classification system) คือระบบที่มีผู้คิดค้นขึ้นเพื่อใช้เป็นสัญลักษณ์แทนประเภทของหนังสือ เริ่มตั้งแต่การแบ่งเป็นหมวดใหญ่และหมวดย่อยลงไปตามลำดับ (กมลลา รุ่งอุทัย, 2530:1) หนังสือที่ได้รับการจัดหมู่ทุกเล่มจะมีสัญลักษณ์ประจำซึ่งกำหนดขึ้นแทนเนื้อเรื่องของหนังสือแต่ละเล่มนั้น เรียกว่า เลขหมู่หนังสือ (Classification number) สัญลักษณ์ดังกล่าวอาจเป็นตัวเลข ตัวอักษร หรือตัวเลขผสมกับตัวอักษร หรืออาจเป็นสัญลักษณ์อื่น ๆ ขึ้นอยู่กับห้องสมุดนั้นว่าจะเลือกใช้ระบบการจัดหมู่หนังสือระบบใด (กุลธิดา ท้วมสุข, 2529:1)

ห้องสมุดทุกประเภท ทุกขนาด จำเป็นต้องใช้ระบบการจัดหมู่ระบบใดระบบหนึ่งจัดเก็บหนังสือเสมอ เพื่อให้ผู้ใช้สามารถเลือกหนังสือเล่มที่ต้องการได้อย่างสะดวกและรวดเร็วด้วยวิธีการอย่างง่าย ๆ ไม่สลับซับซ้อน วิธีการจัดเก็บหนังสือเข้าชั้นตามลำดับเพื่อให้ผู้ใช้เข้าถึงหนังสือได้ง่ายไม่สับสน ถือว่าเป็นการจัดหมู่หนังสือทั้งสิ้น (ทองหยด ประทุมวงศ์, 2528:68) วัตถุประสงค์ที่สำคัญของการจัดหมู่หนังสือก็เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ใช้ห้องสมุดและบรรณารักษ์ในการค้นหาหนังสือและวัสดุอื่นๆ ในห้องสมุด โดยการจัดเรียงหนังสือด้วยวิธีที่ทำให้ไม่ต้องเสียเวลาในการเลือกสี ขนาด หรือลักษณะของการพิมพ์หนังสือ (รัตนา เตชะวสันต์, 2524:3) การจัดหนังสือห้องสมุดโดยไม่มีหลักเกณฑ์ที่แน่นอนย่อมจะมีผลทำให้การบริการไม่สะดวก

และเกิดข้อบกพร่องได้ (ประยงค์ วัฒนกิจจารุณ, 2519:15) อย่างไรก็ตาม แม้จะมีระบบการจัดหมู่มากมายหลายระบบ มีรูปแบบการจัดหมู่ที่แตกต่างกัน แต่การจัดหมู่ในแต่ละระบบต่างก็มีความดีในตัวเอง คือเป็นหนทางให้ผู้ใช้เดินทางไปสู่ขุมทรัพย์แห่งปัญญา ทำให้ผู้ใช้หนังสือในสาขาเดียวกันทั้งหมด รวมทั้งสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องด้วยในขณะเดียวกัน (Wynar, 1976:23)

ประโยชน์ของการจัดหมู่หนังสือ

โดยทั่วไปแล้วบุคคลที่จะได้รับประโยชน์จากการจัดหมู่หนังสือ ได้แก่ บุคคลสองกลุ่ม คือ ผู้ใช้ห้องสมุดและบรรณารักษ์ผู้ปฏิบัติงานห้องสมุด ดังนั้นจึงได้จำแนกประโยชน์ดังกล่าวออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

1. ประโยชน์ต่อผู้ใช้ห้องสมุด
2. ประโยชน์ต่อบรรณารักษ์

1. ประโยชน์ต่อผู้ใช้ห้องสมุด

- 1.1 ผู้ใช้ค้นหาหนังสือได้สะดวกรวดเร็วมมากขึ้น และประหยัดเวลาในการค้นหา โดยใช้เลขเรียกหนังสือเป็นรหัส
- 1.2 ในการค้นหาหนังสือของผู้ใช้ การจัดหมู่จะช่วยให้หนังสือที่มีเนื้อเรื่องในสาขาวิชาเดียวกันรวมอยู่ด้วยกัน เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ใช้ได้เลือกหนังสือที่ตรงกับความต้องการจากหนังสือประเภทเดียวกันหลาย ๆ เล่มในเวลาเดียวกัน
- 1.3 หนังสือที่มีเนื้อเรื่องสัมพันธ์กัน จะเรียงไว้ใกล้กัน ผู้ใช้สามารถหาข้อมูลที่สอดคล้องและสนับสนุนสิ่งที่ต้องการได้มากและกว้างขวางลึกซึ้งไม่จำกัดขอบเขต
- 1.4 ทำให้เกิดความสะดวกในการรวบรวมบรรณานุกรมเฉพาะสาขาเพื่อประโยชน์ในการวิจัย

2. ประโยชน์ต่อบรรณารักษ์

- 2.1 สะดวกต่อการจัดเรียงหนังสือขึ้นชั้นบริการ ตลอดจนเป็นประโยชน์ในการยืมและสงวนด้วย
- 2.2 เป็นพื้นฐานในการจัดทำสถิติ เช่น จำนวนหนังสือทั้งหมดที่มีอยู่ในห้องสมุดหรือจำนวนหนังสือที่แยกตามประเภทหรือแขนงวิชา
- 2.3 เป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจสั่งซื้อหนังสือใหม่เพิ่มสำหรับสาขาวิชาที่มีหนังสือน้อย แต่ผู้ใช้มีความต้องการใช้สูง เพื่อให้เกิดความสมดุลย์

- 2.4 ช่วยให้อำหนดหมวดหมู่หนังสือใหม่ได้อย่างรวดเร็ว มีความต่อเนื่องสัมพันธ์ เป็นลำดับกับเล่มเดิม ช่วยให้งานบริการมีประสิทธิภาพขึ้น
- 2.5 เป็นประโยชน์ในการจัดทำบรรณานุกรมตามหมวดหมู่วิชา เช่น British National Bibliography

ลักษณะของระบบการจัดหมู่หนังสือที่ดี

การที่ห้องสมุดจะใช้ระบบการจัดหมู่หนังสือระบบใดนั้น จำต้องคำนึงถึงจุดประสงค์ ประเภท ขนาด รวมถึงผู้ใช้ห้องสมุดเป็นสำคัญ ถ้าพิจารณาจากขนาดของห้องสมุด อาจแบ่งการจัดหมู่หนังสือได้เป็น 2 ระดับ (พัชรา ศีลรักษา, 2523:6) คือ

1. การจัดหมู่หนังสือ โดยการให้เลขหมู่หนังสืออย่างกว้าง ๆ (Broad Classification) หมายถึง การจัดหมู่หนังสือ โดยเลือกใช้เฉพาะหมวดหมู่ใหญ่เท่านั้น รายละเอียดในหมู่ย่อยไม่นำมาใช้
2. การจัดหมู่หนังสืออย่างละเอียด (Close Classification) หมายถึงการจัดหมู่หนังสือโดยให้เลขหมู่ย่อยละเอียดและสมบูรณ์ที่สุด โดยการให้หมวดใหญ่สำหรับหนังสือที่มีเนื้อหาทั่วไปและให้เลขหมู่ย่อยละเอียดสำหรับหนังสือที่มีเนื้อเรื่องเฉพาะลงไป

ห้องสมุดขนาดเล็กหรือขนาดกลาง ควรใช้วิธีจัดหมู่หนังสืออย่างกว้าง ๆ เพราะมีหนังสือสาขาวิชาต่าง ๆ อยู่น้อย ส่วนห้องสมุดขนาดใหญ่หรือห้องสมุดเฉพาะ ควรใช้การจัดหมู่หนังสืออย่างละเอียด เพราะมีหนังสือหลายสาขาวิชา ในแต่ละสาขานั้นมีหนังสืออยู่เป็นจำนวนมาก การจัดหมู่หนังสืออย่างละเอียดทำให้หนังสือในห้องสมุดมีเลขหมู่ที่เฉพาะเจาะจงและช่วยให้หนังสือแต่ละเล่มมีเลขเรียกหนังสือที่ไม่ซ้ำกัน

ระบบการจัดหมู่หนังสือของห้องสมุดจึงมีความสำคัญต่อการดำเนินงานห้องสมุด ไม่ว่าจะ เป็นงานด้านบริหาร หรืองานบริการ จึงจำเป็นต้องเลือกใช้ระบบการจัดหมู่หนังสือที่ดีและเหมาะสม

Bohdan S. Wynar (1980:400-401), ทองหยด ประทุมวงศ์ (2528:73-74), พัชรา ศีลรักษา (2523:6-9), กลติดา ท้วมสุข (2529:20-22), และผ่องพรรณ ลวนานนท์ (2523:2-4) ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับลักษณะของระบบการจัดหมู่หนังสือที่ดีไว้อย่างสอดคล้องกัน สามารถจำแนกตามหัวข้อได้ดังต่อไปนี้

1. ความสมบูรณ์ของสรรพวิทยาการ (Completeness) ระบบการจัดหมู่ที่ดีต้องมีขอบเขตครอบคลุมเนื้อหาวิชาความรู้อย่างสมบูรณ์ที่สุด ทั้งความรู้ที่เกิดขึ้นในอดีตและวิทยาการใหม่ๆ ที่จะมีการค้นพบในอนาคต หากเป็นระบบการจัดหมู่หนังสือเฉพาะสาขาวิชา ต้องมีเลขหมู่ครอบคลุมความรู้ในสาขาวิชานั้นอย่างละเอียด

2. ความยืดหยุ่น (Flexibility) ระบบการจัดหมู่หนังสือที่ดีจะสามารถเพิ่มเติมเนื้อหาวิชาความรู้ใหม่ๆ เข้าไปได้ โดยไม่เสียลำดับของเนื้อหาวิชา

3. การเรียงลำดับหมวดและหมู่ของเนื้อหาวิชา (Order of Classes and Divisions) ระบบการจัดหมู่หนังสือที่ดีควรมีตารางเป็นแบบแผนและจัดลำดับความรู้ในแผนการจัดหมู่นั้นให้เป็นที่ไปตามลำดับชั้น (Hierarchy) โดยเริ่มจากเรื่องที่กว้างจัดเป็นหมวดใหญ่ ไปสู่เรื่องที่แคบหรือเฉพาะเจาะจงโดยจัดเป็นหมวดย่อยและหมู่ย่อยตามลำดับ

4. การมีหมวดเบ็ดเตล็ด (Generalia Class) สำหรับใช้จัดหมวดหมู่หนังสือที่มีเนื้อหาไม่สามารถจัดไว้ในหมวดอื่นๆ ได้

5. มีตารางเลขเฉพาะ (Tables) เพื่อใช้ประกอบในการจัดหมวดหมู่หนังสือให้ละเอียดปลีกย่อยลงไปได้และมีความหมายคงที่ ใช้ประกอบกับหมวดหมู่ต่างๆ เพื่อแสดงลักษณะคำประพันธ์ เช่น บทละคร ความเรียง หรือเป็นตารางแสดงภูมิภาคหรือภาษา เป็นต้น

6. คำศัพท์ (Terminology) คือ คำหรือวลีที่ใช้เรียกหมวด หมู่ใหญ่ หมู่ย่อยต่างๆ ของหนังสือ ต้องมีความหมายเฉพาะ ชัดเจน และถูกต้อง เป็นคำศัพท์หรือวลีที่สื่อระหว่างบรรณารักษ์และผู้ใช้ห้องสมุดแล้วมีความเข้าใจตรงกัน จึงจะนำบรรณารักษ์ไปสู่การให้เลขหมู่ที่ถูกต้อง คำศัพท์ที่นำมาใช้ควรเป็นที่ยอมรับของผู้ทรงคุณวุฒิในแต่ละสาขาวิชา คำศัพท์วิชาการหรือศัพท์ทั่วไป

7. สัญลักษณ์ (Notations) คือ เครื่องหมายที่ใช้แทนเนื้อหาของความรู้ สัญลักษณ์อาจเป็นตัวเลขหรือตัวอักษร หรือจะเป็นเครื่องหมายอื่นใดก็ตาม ต้องสั้นกระชับรัดอ่านเข้าใจง่าย และควรมีสัญลักษณ์ช่วยความจำ (Mnemonic Device)

สัญลักษณ์จำแนกได้เป็น 2 ชนิด คือ

7.1 สัญลักษณ์บริสุทธิ์ (Pure Notation) จะใช้เฉพาะตัวเลขหรือตัวอักษรเพียงอย่างเดียว

7.2 สัญลักษณ์ผสม (Mixed Notation) จะใช้ทั้งตัวอักษรและตัวเลขหรือตัวอักษร และเครื่องหมายวรรคตอนประสมกันไป

8. ดรรชนี (Index) ระบบการจัดหมู่หนังสือที่ดีควรมีดรรชนีเป็นเครื่องมือสำหรับช่วยค้นหาเรื่องและเลขหมู่ของเรื่องที่ต้องการได้จากตารางเลขหมู่ มีการจัดเรียงตามลำดับอักษรดรรชนีของระบบการจัดหมู่มีลักษณะพิเศษไปจากดรรชนีหนังสือธรรมดาทั่วไป คือ จะมีเลขหมู่หนังสือกำกับไว้เป็นแนวทางให้บรรณารักษ์ค้นหาเลขหมู่ที่ถูกต้องจากแผนการจัดหมู่หนังสือในสาขาวิชานั้นได้ถูกต้องต่อไป ช่วยให้ประหยัดเวลาและทำให้สะดวกรวดเร็วยิ่งขึ้น

ดรชนีของระบบการจัดหมู่แยกได้เป็น 2 ประเภท คือ

- 8.1 ดรชนีเฉพาะเรื่อง คือดรชนีที่มีเลขหมู่กำกับอยู่ข้างท้าย เฉพาะเรื่องที่มีตามลำดับในดรชนี
- 8.2 ดรชนีลัมพันธ์ คือดรชนีที่เกี่ยวกับรายละเอียดของหัวข้อวิชาต่างๆ ในทุกด้านนำมาจัดเรียงไว้ตามลำดับอักษร รวมทั้งการใช้คำพ้องที่มีความหมายเป็นอย่างเดียวกันแล้วมีเลขหมู่กำกับไว้

หนังสือแบบเรียน

หนังสือแบบเรียนหรือหนังสือเรียน คือ หนังสือที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดให้ใช้สำหรับการเรียน มีสาระตรงตามที่ระบุไว้ในหลักสูตรอย่างถูกต้อง อาจมีลักษณะเป็นเล่ม เป็นแผ่น หรือเป็นชุดก็ได้ และอาจมีชื่อเรียกต่างๆ กันคือ หนังสือเรียน แบบเรียน แบบสอนอ่าน หนังสือประกอบการเรียน เป็นต้น บังคับใช้ที่โรงเรียนอาจกำหนดให้นักเรียนทุกคนจัดหามาไว้ใช้ประจำตัวได้ (คำสั่งกระทรวงศึกษาธิการ : 2522)

ฉวีลักษณ์ ษณะภาณุจน์ (2522:76) ให้ความหมายว่า

หนังสือแบบเรียน คือ หนังสือที่กระทรวงศึกษาธิการบังคับไว้ตามประกาศหรือคำสั่งของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งจะกำหนดออกมาทุกปีการศึกษา มีชื่อว่า คำสั่งกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งแบ่งได้เป็น 2 อย่าง คือ

1. หนังสือแบบเรียนบังคับใช้ หมายถึง หนังสือที่นักเรียนต้องใช้เรียนเป็นประจำ รวมทั้งการที่ต้องเรียนในห้องเรียนและที่อ่านนอกห้องเรียน

2. หนังสือเรียนที่ไม่บังคับใช้ หมายถึง หนังสืออ่านประกอบเฉพาะวิชาเพื่อประโยชน์ในการขยายความรู้ในวิชานั้นๆ ให้ลึกซึ้งและกว้างขวางขึ้น ซึ่งหนังสือประเภทนี้แล้วแต่ครูผู้สอนหรือบรรณารักษ์แนะนำให้อ่าน หนังสือเรียนประเภทนี้ทางห้องสมุดควรจัดซื้อไว้ให้เด็กได้ศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม นอกเหนือจากแบบเรียนที่บังคับใช้

ส่วนชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2523:249) กล่าวว่า "แบบเรียนหรือตำรา เป็นหนังสือที่มีเนื้อหาสาระที่เป็นความรู้ตามหลักสูตรการศึกษาระดับใดระดับหนึ่ง สำหรับเมืองไทยคำว่า "แบบเรียน" หมายถึง ตำราสำหรับนักเรียนระดับอนุบาลไปถึงมัธยมศึกษา"

วัลลีย์ ปราสาททองโอสถ (2520:37), โกชัย สาริกบุตรและสมพร สาริกบุตร (2521:4), เฉลิม มลิลลา (2521:92) และชวัช ฝนไถทก (2526:3) มีความเห็นว่าหนังสือแบบเรียนคือหนังสือที่มีเนื้อหาสาระตรงตามหลักสูตรและจุดประสงค์รายวิชาที่กำหนดไว้ มีเนื้อหาเหมาะสมกับวัยและระดับชั้นของผู้เรียน ซึ่งให้ข้อเท็จจริงและข้อมูลที่ถูกต้องตามหลักวิชา นอกจากนี้ยังต้องผ่านการตรวจสอบจากหน่วยงานของรัฐบาลที่รับผิดชอบแล้วว่าเป็นหนังสือที่มีคุณภาพ ทั้งเนื้อหาและราคาที่เหมาะสมสำหรับครูและนักเรียนในการเรียนการสอนและการศึกษาค้นคว้า

หนังสือแบบเรียนตามหลักสูตรปัจจุบัน

ระดับประถมศึกษา แบ่งตามกลุ่มวิชาได้ 5 กลุ่ม คือ

1. กลุ่มทักษะ (ภาษาไทยและคณิตศาสตร์)
มีทั้งหนังสือและแบบฝึกหัด
2. กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต เป็นเรื่องเกี่ยวกับชีวิต วัฒนธรรม วิทยาศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ หน้าที่พลเมือง เศรษฐศาสตร์ และสุขศึกษา
ชั้น ป.1-2 ไม่มีหนังสือเรียน
ชั้น ป.3-6 ใช้หนังสือเรียนสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ของกระทรวงศึกษาธิการ
3. กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ประกอบด้วยจริยศึกษา พลศึกษา ศิลปะศึกษา ดนตรี และนาฏศิลป์ และกิจกรรมสร้างนิสัย (ลูกเสือ เนตรนารี ฯลฯ)
ชั้น ป.1-2 ไม่มีหนังสือเรียน
ชั้น ป.3-6 มีหนังสืออ่านเพิ่มเติม เช่น เรื่อง นักปั้นน้อย
ชั้น ป. 5-6 มีหนังสืออ่านเพิ่มเติม เช่น เรื่อง ยังไม่สายเกินไป
4. กลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ ประกอบด้วยงานบ้าน งานเกษตร งานช่าง งานประดิษฐ์ และงานเลือกอื่นๆ ที่เหมาะสมกับท้องถิ่น
ชั้น ป.1-2 ไม่มีหนังสือเรียน
ชั้น ป.3-4 มีหนังสืออ่านเพิ่มเติม เช่น เรื่อง บ้านไร่ของไพฑูรย์
ชั้น ป.5-6 มีหนังสืออ่านเพิ่มเติม เช่น เรื่อง คนดีมีฝีมือ
5. กลุ่มประสบการณ์พิเศษ (ภาษาอังกฤษ) เกี่ยวกับชีวิตประจำวันหรือวิชาอาชีพที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต

มีหนังสือเรียนและแบบฝึกหัดเฉพาะชั้น ป.5-6

นอกจากหนังสือแบบเรียน ยังมีหนังสืออ่านเพิ่มเติมที่มีเนื้อหาสาระอิงหลักสูตร และช่วยให้การเรียนการสอนเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร หรือช่วยให้ผู้เรียนสามารถศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมด้วยตนเองตามความเหมาะสมของวัย และความสามารถในการอ่านของแต่ละบุคคล (ดูรายละเอียดภาคผนวก ก)

หนังสือแบบเรียนมีความสำคัญและมีบทบาทอย่างยิ่งในการจัดการเรียนการสอน กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดให้ครูและนักเรียนนำมาใช้ในห้องเรียน เนื่องจากเป็นหนังสือที่เสนอข้อเท็จจริงที่ถูกต้องและสอดคล้องกับหลักสูตร และเขียนขึ้นโดยมีผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขา หนังสือแบบเรียนจึงเป็นแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือและสามารถนำไปอ้างอิงได้ อย่างไรก็ตามประโยชน์ต่างๆ ที่จะได้รับจากหนังสือแบบเรียนจะมากขึ้นอยู่กับการเข้าถึงและวิธีการใช้หนังสือเรียนของครูและนักเรียนอย่างถกวิธิตัว

ด้วยเหตุที่ทั้งครูและนักเรียนต่างมีความจำเป็นที่จะหยิบใช้หนังสือแบบเรียน เพื่อประโยชน์ในการเรียนการสอน จึงมีความสำคัญอย่างมากที่จะต้องมีการจัดหมวดหมู่หนังสือแบบเรียนที่มีอยู่เป็นจำนวนมากนั้น เพื่อให้"หยิบก็ง่าย หยาก็รู้ คือกงาตา" ลดภาระแก่บรรณารักษ์และลดปัญหาการหาหนังสือไม่พบ การวางหนังสือผิดที่ และอื่นๆ ลงไปได้ การจัดหมู่ที่เหมาะสมจึงควรอำนวยความสะดวกต่อผู้ใช้ห้องสมุดและเป็นระบบการจัดหมู่ที่ไม่ยากหรือซับซ้อนจนเกินไปสำหรับบรรณารักษ์จำนวนมากซึ่งไม่มีพื้นความรู้ทางบรรณารักษศาสตร์ ทั้งยังต้องมีความสอดคล้องกับหลักสูตร ส่งผลให้เกิดประโยชน์ต่อการเรียนการสอนของครูและนักเรียนมากที่สุด

การจัดหมู่หนังสือในห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษา สปช.

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (สปช.) เป็นองค์กรที่สำคัญในการวางรากฐานทางการศึกษาแก่เยาวชนของชาติ ฝึกฝนให้เป็นผู้ที่คิดเป็น ทำเป็น และสามารถช่วยตนเองได้ เพื่อให้สอดคล้องตามแนวทางของหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 จึงกำหนดนโยบายสนับสนุนให้มีการจัดห้องสมุดโรงเรียนไว้เป็นแนวทางนโยบายการจัดการศึกษาระดับประถมศึกษาของ สปช. สปช. ได้ดำเนินตามแนวนโยบายนี้โดยให้มีโครงการจัดทำหนังสือ และห้องสมุดโรงเรียนในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) เริ่มดำเนินการในลักษณะห้องสมุดกลุ่มโรงเรียนก่อน ซึ่งให้บริการทุกโรงเรียนในกลุ่ม โดยทำเป็นตู้หนังสือเคลื่อนที่หรือกระเป๋าไม้บรรจุหนังสือที่คัดเลือกแล้ว 80-100 เล่ม แล้วเวียนใช้ในโรงเรียนต่างๆ ที่อยู่ในกลุ่ม (นวา พันธุ์เมฆา, 2528: 54-55) โดยมีวัตถุประสงค์ให้โรงเรียนมีห้องสมุดเพื่อเป็นแหล่งค้นคว้าหาความรู้และส่งเสริมความสามารถในการอ่านของนักเรียนและประชาชนทั่วไปในชุมชน เพื่อให้ห้องสมุดเป็นแหล่งสำหรับครูใช้ประโยชน์ในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นให้นักเรียนได้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองมากที่สุด และเพื่อสร้างเสริมนิสัยรักการอ่าน การจัดการเก็บรักษาและการศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง โดยเริ่มในปีงบประมาณ 2525 ดำเนินการในกลุ่มโรงเรียนต่างๆ โดย สปช. จะจัดสรรงบประมาณสำหรับห้องสมุดกลุ่มโรงเรียนขนาด 1 ห้องเรียน เป็นเงินกลุ่มละ 25,000 บาท เป็นค่าหนังสือ วัสดุ ครุภัณฑ์ และค่าใช้จ่ายในการอบรมครูที่ทำหน้าที่บรรณารักษ์

จำนวน 1,000 บาท และในปีงบประมาณ 2527 สามารถดำเนินการล่องทุกกลุ่มโรงเรียน เพราะได้รับความช่วยเหลือจากองค์การยูนิเซฟ หอการค้าอเมริกัน โครงการความช่วยเหลือของออสเตรเลีย สภาผู้แทนราษฎรและโครงการห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษาในสวนเงินยิมของธนาคารโลก และในปีงบประมาณ 2528-2529 จัดสรรงบประมาณเป็นค่าหนังสือสำหรับเด็กตามความต้องการของกลุ่มโรงเรียนโดยการดำเนินการของกลุ่มโรงเรียน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2527:7-20) ปัจจุบันสามารถจัดให้มีห้องสมุดกลุ่มโรงเรียนครบทุกกลุ่ม (4,176 กลุ่ม) ห้องสมุดดังกล่าวมีหนังสือเสริมการอ่านและเพื่อการค้นคว้าและครุภัณฑ์จำนวนหนึ่ง แต่ยังไม่ครบตามเกณฑ์ (อรุณี สกสข., 2533: อัดสำเนา) สำหรับปีงบประมาณ 2533 สปช.ได้จัดสรรงบประมาณในการจัดตั้งห้องสมุดโรงเรียน เป็นเงินโรงเรียนละ 3,000 บาท จะทำให้มีห้องสมุดโรงเรียนถึง 27,201 โรงเรียน ยกเว้นโรงเรียนสำนักงานกลุ่มจำนวน 4,176 โรงเรียน ซึ่งมีหนังสืออยู่จำนวนหนึ่งแล้ว และในปีงบประมาณ 2534 สปช.จะสามารถจัดตั้งห้องสมุดโรงเรียนได้ครบทุกโรงเรียน คือจำนวน 31,535 โรงเรียน (อรุณี สกสข., สัมภาษณ์ : 2532)

ความสำคัญของการจัดตั้งห้องสมุดโรงเรียน เป็นที่ยอมรับและเห็นตรงกันว่า โรงเรียนประถมศึกษาทั่วไป จะสามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้บรรลุวัตถุประสงค์ของหลักสูตรได้ ก็ต่อเมื่อโรงเรียนมีหนังสือหรือห้องสมุด โดยมีครูบรรณารักษ์เป็นผู้รับผิดชอบดำเนินงานตามหลักวิชาบรรณารักษ์ ตลอดจนเป็นผู้แนะนำหรือสอนการใช้ห้องสมุดด้วย (พวงนพอม สอึ้งทอง, 2529: 15) เช่นเดียวกับหลักสูตรประถมศึกษาพหุศักราช 2521 ได้ให้ความสำคัญของห้องสมุดไว้เป็นอย่างมาก จึงได้บรรจุเนื้อหาเกี่ยวกับการใช้ห้องสมุดในหลักสูตรกลุ่มทักษะภาษาไทย ตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 เป็นต้นไป (ดูภาคผนวก ข)

อรุณี สกสข. กล่าวถึงกิจกรรมด้านห้องสมุดของ สปช. ว่า สปช. ได้พยายามจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเป็นการส่งเสริมกิจการห้องสมุดมาโดยตลอด โดยจัดการประชุมเรื่องการจัดหมู่หนังสือ การใช้ห้องสมุด และปัญหาการดำเนินการ ตามโครงการจัดหมู่หนังสือ และห้องสมุดโรงเรียน ที่หอประชุมคุรุสภา เมื่อวันที่ 7 สิงหาคม 2528 โดยมีผู้เข้าร่วมประชุมเป็นเจ้าหน้าที่ห้องสมุด บรรณารักษ์ผู้สนใจจากมหาวิทยาลัยและวิทยาลัยครูทั่วประเทศ ต่อมาในปี 2529 ได้จัดให้มีโครงการส่งเสริมการอ่านขึ้น มีกิจกรรมในโครงการ เช่น การประกวดหนังสือเด็กเกิดขึ้น และดำเนินมาจนปัจจุบันนี้ ปี 2532 สปช.จัดทำชุดฝึกอบรมขึ้นเพื่อให้ความรู้แก่ครูบรรณารักษ์ในด้านงานเทคนิค (การจัดหมู่หนังสือและทำบัตรรายการ) การบริการ การประชาสัมพันธ์ โดยแต่ละชุดอบรมจะประกอบด้วยสไลด์ชุด "กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน" เพื่อให้ครูบรรณารักษ์ได้ทราบถึงวิธีการจัดกิจกรรมการอ่านและเสนอแนะแก่ครูบรรณารักษ์ในกลุ่มโรงเรียน ชุดฝึกอบรมนี้จะเป็นบทเรียนสำเร็จรูปซึ่งจะมีคู่มือและวัสดุฝึก โดยมอบให้กลุ่มโรงเรียน โดยสำนักงานกลุ่มโรงเรียนจะเป็นผู้รับผิดชอบ ผู้ที่จัดดำเนินการคือ ครูวิชาการกลุ่มโรงเรียน แนวทางการเผยแพร่ความรู้จะทำได้โดยจัดการอบรมหรือเสนอแนะครูในกลุ่มโรงเรียนให้มีความรู้

ด้านวิชาการและการจัดกิจกรรม (อรุณี สุกสุข, สัมภาษณ์ อ่างใน ยุริรัตน์ กิตติภูมิชัย, 2531) ปี 2532 สปช. ได้กำหนดแนวทางให้แก่ห้องสมุดโรงเรียนว่า ห้องสมุดโรงเรียนควรจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้การอ่านอะไรบ้าง หลังจากนั้น สปช. คาดว่าจะมีการจัดสัมมนาขึ้นเพื่อเป็นแนวทางแก่บรรณารักษ์และห้องสมุดอีกครั้งหนึ่งในปี 2534 จึงเห็นได้ว่า ช่วงระยะเวลาห่างกันถึง 6 ปี ที่สปช. ไม่ได้จัดให้มีการประชุมหรือสัมมนาเกี่ยวกับการจัดหมู่หนังสือขึ้นเลย ในขณะที่ห้องสมุดเติบโตขึ้นเรื่อยๆ และครูบรรณารักษ์ขาดความรู้ด้านบรรณารักษศาสตร์ บัญญัติ ยิ้มแย้ม (สัมภาษณ์, 2532) กล่าวว่า แม้ในปัจจุบันก็ยังไม่มีรูปแบบการจัดหมู่ใดๆ ที่มีความเหมาะสมสะดวกต่อการศึกษาค้นคว้าของครูและนักเรียน และใช้ประกอบการเรียนการสอนให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรประถมศึกษาได้

การจัดหมู่หนังสือของห้องสมุดโรงเรียน สปช. โดยทั่วไปแบ่งออกเป็น 4 แบบ คือ

1. ระบบทศนิยมดิวอี้
2. แบบสัญลักษณ์สี่
3. แบบกลุ่มประสบการณ์ (สปช.)
4. แบบผสมระหว่างระบบทศนิยมดิวอี้ กับแบบกลุ่มประสบการณ์ (สปช.)

ระบบทศนิยมดิวอี้

ห้องสมุดโรงเรียน สปช. บางแห่งเลือกใช้การจัดหมู่หนังสือระบบทศนิยมดิวอี้สำหรับห้องสมุดตน ทั้งนี้เพราะระบบทศนิยมดิวอี้เป็นระบบการจัดหมู่หนังสือที่เป็นสากล ใช้กันอย่างแพร่หลายทั่วโลก ประกอบกับเป็นระบบที่มีการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษาภายในประเทศทั้งระดับปริญญาตรีและต่ำกว่าปริญญาตรี ซึ่งตามหลักสูตรมีการกำหนดให้เรียนวิชาการใช้ห้องสมุด เพื่อให้ นักศึกษาได้เรียนรู้ถึงระบบการจัดหมู่และการศึกษาค้นคว้าจากทรัพยากรห้องสมุดอย่างมีประสิทธิภาพ

สำหรับการจัดหมู่ระบบทศนิยมของดิวอี้แบ่งความรู้ออกเป็น 10 หมวดใหญ่ คือ

000	ทั่วไป
100	ปรัชญา
200	ศาสนา
300	สังคมศาสตร์
400	ภาษาศาสตร์
500	วิทยาศาสตร์
600	วิทยาศาสตร์ประยุกต์

700	ศิลปะ
800	วรรณคดี
900	ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์

ในแต่ละหมวดใหญ่ยังแบ่งออกเป็น 10 หมู่ ตัวอย่างเช่น

600	วิทยาศาสตร์ประยุกต์
610	แพทยศาสตร์
620	วิศวกรรมศาสตร์
630	เกษตรศาสตร์
640	คหเศรษฐศาสตร์
650	การจัดการ
660	อุตสาหกรรมเคมี
670	โรงงานอุตสาหกรรม
680	โรงงานผลิตสินค้าสำเร็จรูป
690	การก่อสร้าง

และสามารถแบ่งย่อยลงไปให้เฉพาะเจาะจงได้อีก เช่น

630	เกษตรศาสตร์
631	เทคนิคการเกษตรทั่วไป เครื่องมือ อุปกรณ์ วัสดุทางการเกษตร
632	ความเสียหายทางการเกษตรอันเนื่องมาจากสัตว์และเชื้อโรค
633	ผลิตผลจากไร่นา
634	ผลิตผลจากสวน ผลไม้ต่างๆ
635	พืชสวนครัว ผักต่างๆ
635.1	ผักที่มีรากกินได้ เช่น หัวผักกาด แครีอท หัวไชเท้า
635.2	ผักที่มีหัวหรือกระเปาะ เช่น หอม กระเทียม
635.3	หน่อไม้ฝรั่ง

การกำหนดเลขหมู่หนังสือของบรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียน สปช. ตามระบบทศนิยมดิวอี้พบว่า มีการกำหนดเลขหมู่ที่แตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับความรู้และประสบการณ์ของบรรณารักษ์สำหรับบรรณารักษ์บางคนที่ไม่มีความรู้และประสบการณ์ด้านการจัดหมู่หนังสือระบบทศนิยมของดิวอี้ก็อาจกำหนดเลขหมู่ให้อย่างกว้าง ๆ เช่น 500 แทนหมวดวิทยาศาสตร์ 800 แทนหมวดวรรณคดี

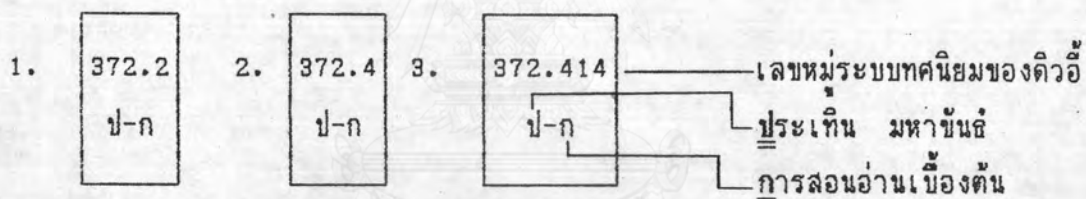
และ 900 แทนหมวดภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ เป็นต้น ในขณะที่บรรณารักษ์บางคนให้เลขหมู่ที่ละเอียด เฉพาะเจาะจงลงไป ตัวอย่างเช่น

ชื่อหนังสือ	การสอนอ่านเบื้องต้น
ผู้แต่ง	ประเทิน มหาพันธ์
สถานที่พิมพ์	กรุงเทพ : โอเดียนสโตร์, 2530.

บรรณารักษ์อาจกำหนดเลขหมู่ไว้แตกต่างกันดังนี้

372.2	วิชาต่างๆ เฉพาะวิชาในโรงเรียนระดับประถม
372.4	การอ่าน
372.414	ความพร้อมและวิธีสอน

จากตัวอย่างดังกล่าว สามารถกำหนดเลขหมู่หนังสือได้ดังนี้

สำหรับคู่มือการจัดหมู่ระบบทศนิยมดิวอี้ นั้น ส่วนใหญ่ใช้คู่มือการจัดหมู่ฉบับภาษาไทยของสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย และของพวฯ พันธุ์เมฆา เพื่อเป็นหลักเกณฑ์ในการปฏิบัติงานด้านการจัดหมู่หนังสือ ส่วนคู่มือฉบับภาษาอังกฤษนั้น บรรณารักษ์ไม่ได้เลือกใช้เพราะมีปัญหาเรื่องขาดความรู้ความเข้าใจคู่มือเพียงพอ เป็นต้นว่า วิธีการใช้คู่มือ คำนท์ และการตีความ คู่มือของการจัดหมู่ระบบทศนิยมดิวอี้ เป็นที่นิยมของบรรณารักษ์ที่จบการศึกษาสาขาบรรณารักษศาสตร์ หรือเคยได้รับการศึกษาอบรมเกี่ยวกับระบบนี้มาก่อน

แบบสัญลักษณ์สี่

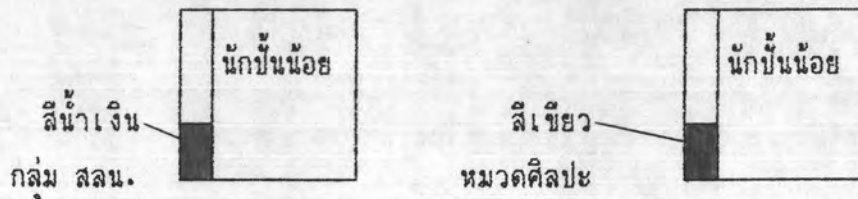
บรรณารักษ์บางกลุ่ม แบ่งหมวดหมู่หนังสือ โดยใช้สี่เป็นสัญลักษณ์แทนความหมายของเนื้อหาวิชา ทั้งนี้เพราะสี่เป็นสัญลักษณ์ที่เด่น สะดุดตา และสังเกตได้ง่าย โดยใช้สี่แทนตัวเลขของหมวดวิชาในระบบทศนิยมดิวอี้ทั้ง 10 หมวด แต่ละห้องสมุดจะกำหนดสี่แทนหมวดต่างๆ ขึ้นใช้เอง ยกตัวอย่างเช่น

สีเทา	แทน	หมวดปรัชญา
สีเหลือง	แทน	หมวดศาสนา
สีฟ้า	แทน	หมวดสังคมศาสตร์
สีชมพู	แทน	หมวดภาษาศาสตร์
สีส้ม	แทน	หมวดวิทยาศาสตร์
สีแดง	แทน	หมวดวิทยาศาสตร์ประยุกต์
สีเขียว	แทน	หมวดศิลปะ
สีน้ำเงิน	แทน	หมวดวรรณคดี
สีม่วง	แทน	หมวดประวัติศาสตร์

ห้องสมุดบางแห่งมีการกำหนดสีแทนกลุ่มวิชาทั้ง 5 แทนการใช้อักษรย่อของกลุ่มวิชาดังนี้

สีแดง	แทน	กลุ่มทักษะ
สีเหลือง	แทน	กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต
สีน้ำเงิน	แทน	กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย
สีฟ้า	แทน	กลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ
สีเขียว	แทน	กลุ่มประสบการณ์พิเศษ

ตัวอย่าง หนังสืออ่านเพิ่มเติมเรื่อง นักปั้นน้อย เนื้อหาเกี่ยวกับการฝีมือ การประดิษฐ์สิ่งต่าง ๆ จัดอยู่ในกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย บรรณารักษ์ก็จะให้สัญลักษณ์สีน้ำเงินโดยติดแถบสีน้ำเงินไว้ที่สันหนังสือแทนกลุ่มวิชา หรือในบางห้องสมุด ครบบรรณารักษ์อาจจัดหนังสือดังกล่าวเข้ากับหมวดศิลปะ แล้วใช้สีเขียวแทนความหมายของหมวดวิชาสร้างเสริมลักษณะนิสัยได้

ถึงแม้การใช้สีเป็นสัญลักษณ์แทนหมวดหมู่วิชาช่วยให้สังเกตได้ง่าย แต่ข้อจำกัดสำหรับการจัดหมู่หนังสือด้วยสีก็มีเช่นกัน เพราะเป็นเพียงการแบ่งหมวดวิชาใหญ่ ๆ เท่านั้น ไม่สามารถใช้สีแบ่งย่อยให้ละเอียดลงไปได้อีกหากไม่ใช้สัญลักษณ์อื่นมาช่วย เช่น ตัวเลข หรือตัวอักษร อาจไม่พบปัญหาในกรณีที่ห้องสมุดมีหนังสือเป็นจำนวนไม่มาก แต่ถ้าห้องสมุดมีหนังสือมากหรือมีแนวโน้ม

เพิ่มมากขึ้น อาจทำให้มีปัญหาในการค้นหาหนังสือได้ เนื่องจากไม่ได้กำหนดสัญลักษณ์เฉพาะสำหรับหนังสือแต่ละเล่มไว้

แบบกลุ่มประสบการณ์ (สปช.)

โครงการพัฒนาบุคลากรกลุ่มโรงเรียนประถมศึกษา สปช. ได้จัดนิเทศฝึกอบรมขึ้นสำหรับใช้เป็นสื่อหลักในการฝึกอบรม ซึ่งให้สาระความรู้ที่จำเป็นแก่บุคลากรกลุ่มโรงเรียน เสริมสร้างความเข้าใจและความสามารถดำเนินงานของกลุ่มโรงเรียนได้ ชุดฝึกอบรมนี้มีจำนวน 21 เล่ม สปช. ได้ให้แนวทางการจัดหมู่หนังสือไว้ในชุดฝึกอบรมเล่มที่ 13: การผลิตกับการบำรุงรักษาหนังสือและสื่อ (ภาคผนวก ค)

ในส่วนของการจัดหมู่หนังสือนั้น สปช. แบ่งขั้นตอนการจัดหมู่หนังสือไว้ 3 ขั้นตอนคือ

1. พิจารณาระบบการจัดหมู่หนังสือในที่นี้ จะใช้ระบบหมู่ ตามกลุ่มประสบการณ์ ของหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521
2. ศึกษาวิธีการจัดระบบหมู่ตามกลุ่มประสบการณ์ให้เข้าใจ โดยใช้อักษรย่อเป็นสัญลักษณ์ ไม่ใช่ตัวเลข แบ่งออกเป็น 5 กลุ่มประสบการณ์ตามหลักสูตร โดยใช้อักษรย่อดังนี้ (ภาคผนวก ง)

กลุ่มทักษะ	ใช้สัญลักษณ์	ทกค.
กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต	"	สปช.
กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย	"	สสน.
กลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ	"	กพอ.
กลุ่มประสบการณ์พิเศษ	"	กพค.

3. ดำเนินการจัดหมู่หนังสือ

3.1 จัดหนังสือเข้ากลุ่มประสบการณ์ ตามเนื้อเรื่องของหนังสือ เช่น หนังสือแม่เป็ด แสนดี เป็นเรื่องเกี่ยวกับการสอนนับเลข มีวัตถุประสงค์เพื่อสอนให้เด็กรู้จักการนับเลขคณิต โดยสอดแทรกให้เป็ดเป็นตัวดำเนินเรื่องเพื่อให้เด็กเพลิดเพลิน จึงจัดหนังสือดังกล่าวไว้ในกลุ่มทักษะ เป็นต้น

3.2 การให้เลขหมู่หนังสือ ควรพิจารณาเนื้อเรื่องจากสารบัญหรือการอ่านอย่างคร่าวๆ

3.3 เขียนเลขเรียกหนังสือ ซึ่งประกอบด้วยเลขหมู่หนังสือพร้อมรายการประกอบ ได้แก่ อักษรนำหน้าชื่อผู้แต่ง และอักษรนำหน้าชื่อหนังสือ ในกรณีที่สามารถระบุได้ว่า หนังสือนั้นใช้ประกอบการสอนในชั้นเรียนใด ให้ระบุชั้นเรียนไว้ด้วย

ตัวอย่าง
แม่เปิดสนธิ
โดย

ประชุมพร สุวรรณตรา
พิมพ์ครั้งที่ 1 พ.ศ. 2527
สำนักพิมพ์บรรณกิจเทรดดิ้ง

ราคา 10 บาท
จำนวน 10 หน้า

จากตัวอย่างดังกล่าว ถ้าพิจารณาจากเนื้อเรื่องภายในเล่มแล้ว จะอยู่ในกลุ่มทักษะคณิตศาสตร์ (ทกค)
เขียนเลขเรียกหนังสือได้เป็น

ประชุม สุวรรณตรา — ทกค — กลุ่มทักษะภาษาไทย คณิตศาสตร์
ป-ม — แม่เปิดสนธิ

รูปแบบการจัดหมู่ตามแบบกลุ่มประสบการณ์นั้น สปช. จัดทำขึ้นเพื่อเป็นแนวทางแก่ครูบรรณารักษ์
ผู้ปฏิบัติงานในห้องสมุดโรงเรียน ซึ่งพบว่าส่วนใหญ่ไม่มีพื้นฐานความรู้ทางบรรณารักษศาสตร์ อย่างไรก็ตาม
ก็ตาม สปช. มิได้บังคับให้ห้องสมุดโรงเรียน สปช. ทุกโรงใช้การจัดหมู่แบบดังกล่าว ห้องสมุดใดที่
เห็นว่าระบบการจัดหมู่แบบเดิมที่ใช้อยู่เหมาะสมแล้วก็สามารถให้การจัดหมู่แบบนั้นต่อไปได้ และ
สำหรับบางห้องสมุดที่ต้องการจัดหมู่ตามแบบ สปช. ก็สามารถทำได้เช่นกัน

แบบผสมระหว่างระบบทศนิยมดิวอี้กับแบบกลุ่มประสบการณ์

การจัดหมู่หนังสืออีกแบบหนึ่งที่ใช้ในห้องสมุดโรงเรียนสปช. เป็นการผสมระหว่างการจัดหมู่
ระบบทศนิยมดิวอี้กับการจัดหมู่ตามแบบกลุ่มประสบการณ์ แบ่งหนังสือออกเป็น 2 ประเภท คือ หนังสือ
วิชาการทั่วไป กับ หนังสือแบบเรียน

หนังสือวิชาการทั่วไป ประกอบด้วยหนังสืออ่านประกอบ หนังสือเสริมการอ่าน หนังสือ
เสริมความรู้ คู่มือครู เป็นต้น หนังสือเหล่านี้จะจัดหมู่ด้วยระบบทศนิยมดิวอี้ ส่วนหนังสือแบบเรียน

ซึ่งนักเรียนและครูใช้ในการเรียนการสอนจะจัดหมู่ตามแบบกลุ่มประสบการณ์ เพื่อให้เหมาะสมและสอดคล้องกับหลักสูตร ทั้งนี้เห็นว่าจะช่วยให้สะดวกมากขึ้นในการศึกษาค้นคว้าจากห้องสมุด

สำหรับห้องสมุดบางแห่ง ใช้การจัดหมู่แบบผสมดังกล่าวกับหนังสือแบบเรียน ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความเฉพาะเจาะจงยิ่งขึ้น ดังตัวอย่าง

ชื่อเรื่อง	หนังสืออ่านเพิ่มเติมวิชาลูกเสือ ระดับประถมศึกษา
ผู้แต่ง	บุญเจอ และคนอื่น ๆ
สำนักพิมพ์	กรมพลศึกษาและกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ
ปีพิมพ์	2529

สามารถกำหนดเลขหมู่ตามระบบทศนิยมของดิวอี้และกำกับด้วยอักษรย่อแทนกลุ่มวิชาตามกลุ่มประสบการณ์เพื่อให้เฉพาะเจาะจงยิ่งขึ้น ดังนี้

บุญเจอและคนอื่น ๆ	สลน.	กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย
	369.43	เลขหมู่ระบบทศนิยมดิวอี้
	บ-ห	หนังสืออ่านเพิ่มเติมวิชาลูกเสือ ระดับประถม

นอกจากการจัดหมู่หนังสือทั้ง 4 แบบดังกล่าวข้างต้น สปช. ยังมีหนังสืออีกจำพวกหนึ่งที่ห้องสมุดบางแห่งเห็นว่าจำเป็นต้องจัดหมู่พิเศษ โดยให้สัญลักษณ์เป็นตัวอักษรย่อแทนประเภทของหนังสือ ได้แก่

1. หนังสือคู่มือครู แผนการสอน ใช้สัญลักษณ์ "ค" เหนือเลขหมู่ แบบเดียวกับที่ใช้สัญลักษณ์ "อ" เหนือเลขหมู่สำหรับหนังสืออ้างอิง
2. หนังสือภาพ หนังสือสำหรับเด็กที่อ่านง่าย มีภาพมากกว่าตัวหนังสือและเนื้อหาไม่ได้เน้นความรู้ มุ่งความสนุกสนานเพลิดเพลินที่เหมาะสมกับวัยของเด็ก ให้ใช้สัญลักษณ์ "ภ" แทนหนังสือภาพ
3. หนังสือสำหรับเด็กและเยาวชน ที่มีเนื้อหามากกว่าภาพ ให้ใช้สัญลักษณ์ "ย"
4. นวนิยาย ใช้สัญลักษณ์ "น"
5. หนังสืออ้างอิงใช้สัญลักษณ์ "อ"

เปรียบเทียบประสิทธิภาพ ข้อดี ข้อจำกัด

1. ระบบทศนิยมของดิวอี้

ข้อดี

1. ระบบทศนิยมของดิวอี้ เป็นระบบการจัดหมู่หนังสือที่ได้รับความนิยมแพร่หลาย มีการแบ่งความรู้อย่างมีเหตุผล การแบ่งไม่ยุ่งยากซับซ้อน สามารถจดจำได้ง่าย เป็นระบบที่มีความเป็นสากล เพราะการใช้เลขอารบิกเป็นสัญลักษณ์แทนเนื้อหาหมวดวิชาทำให้เข้าใจง่าย สะดวกต่อการนำไปใช้เพราะเลขอารบิกสื่อความหมายได้ทุกทุกภาษา ผู้ใช้ห้องสมุดจะสามารถปรับตัวให้คุ้นเคยกับระบบการจัดหมู่หนังสือนี้ได้อย่างรวดเร็ว
2. ครอบรณาารักษ์สามารถวิเคราะห์เลขหมู่หนังสือได้ละเอียดและเฉพาะเจาะจงมากขึ้นตามที่ต้องการ ทั้งนี้เพราะเลขหมู่หนังสือในระบบทศนิยมดิวอี้แบ่งความรู้ออกเป็นหมวดหมู่ต่าง ๆ สำหรับครอบรณาารักษ์ที่ต้องการกำหนดเลขหมู่หนังสืออย่างกว้าง ๆ ก็สามารถแบ่งวิชาความรู้ออกเป็น 10 หมวดวิชา และหากมีความต้องการจัดหมู่หนังสือให้เฉพาะเจาะจงยิ่งขึ้น ในแต่ละหมวดวิชาใหญ่ทั้งหมวดข้างต้นยังสามารถแบ่งเป็น 10 หมวดย่อย และหมวดย่อยแบ่งเป็น 10 หมู่ได้ตามลำดับ เนื่องจากระบบทศนิยมของดิวอี้เป็นระบบที่มีความยืดหยุ่น กล่าวคือสามารถจัดแบ่งได้อย่างกว้างและแคบตามต้องการแล้วยังสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับระบบอื่นได้โดยไม่มีปัญหา จึงทำให้ สปช. นำระบบทศนิยมดิวอี้และแบบกลุ่มประสภารณัฒนาผนวกเข้าด้วยกัน เพื่อให้ได้ระบบใหม่ที่ช่วยให้การทำงานของครอบรณาารักษ์สะดวกขึ้น
3. คู่มือการจัดหมู่ระบบทศนิยมของดิวอี้ มีทั้งคู่มือที่แปลเป็นภาษาไทยและคู่มือฉบับภาษาอังกฤษ ทำให้เกิดความสะดวกและความคล่องตัวในการทำงานยิ่งขึ้น เพราะครอบรณาารักษ์สามารถเลือกใช้คู่มือที่เหมาะสมได้ตามความต้องการของตน และเหมาะสมกับสถานเศรษฐกิจสำหรับห้องสมุดโรงเรียน นอกจากนี้ยังมีคู่มือการจัดหมู่ระบบทศนิยมของดิวอี้ฉบับแปลเป็นภาษาไทยมากมายให้เลือกหลายฉบับ เช่น คู่มือการจัดหมู่ระบบทศนิยมของดิวอี้ ของสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย และ ของพวา พันธุ์เมฆา เป็นต้น

ข้อจำกัด

1. ผู้ที่สามารถกำหนดเลขหมู่หนังสือตามระบบทศนิยมของดิวอี้ได้คือนั้น ต้องเป็นผู้ที่มีพื้นฐานความรู้ทางบรรณารักษ์และมีความเข้าใจในระบบอย่างเพียงพอจึงจะช่วยให้การจัดหมู่ระบบทศนิยมของดิวอี้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้เพราะหากรู้จักระบบนี้เพียงผิวเผินจะไม่สามารถกำหนดเลขหมู่ได้ดี

2. หนังสือแบบเรียนในระดับประถมศึกษาที่มีลักษณะบูรณาการ กล่าวคือ มีการผสมผสานเนื้อหาของหลายวิชาไว้ในเล่มเดียวกัน โดยมีการแบ่งกลุ่ม ออกเป็น 5 กลุ่มวิชาดังกล่าว จึงทำให้เนื้อหาในหนังสือแบบเรียนไม่ตรงกับ ระบบการจัดหมู่แบบทศนิยมของคิวอี้ เป็นปัญหาทำให้ยากแก่การตัดสินใจ วิเคราะห์เลขหมู่ตามระบบทศนิยมของคิวอี้ให้กับหนังสือแบบเรียนวิชาใดวิชาหนึ่ง
3. คู่มือการจัดหมู่ระบบทศนิยมของคิวอี้ฉบับภาษาอังกฤษมีราคาแพงมาก ทำให้ โรงเรียนไม่สามารถที่จะจัดซื้อไว้ใช้ประกอบการปฏิบัติงานได้ และยากเกินไป สำหรับครูบรรณารักษ์ที่ไม่มีพื้นฐาน ส่วนคู่มือฉบับแปลเป็นภาษาไทยมีราคาถูกกว่า แต่มีปัญหาที่ค้นพบบัญญัติภาษาไทยบางคำไม่สามารถเดาได้ว่ามาจากคำใน ภาษาอังกฤษคำใด จึงก่อให้เกิดความสับสนขึ้นได้

2. แบบสัญลักษณ์สี่

ข้อดี

1. สังเกตได้ชัดเจน เนื่องจากสีที่สีหนังสือทำให้สะดุดตา และความแตกต่าง ของสีช่วยให้สามารถแบ่งหมวดได้สะดวก และถ้าสามารถจำความหมายของ แต่ละสีได้จะยิ่งทำให้หาหนังสือที่ต้องการได้สะดวกรวดเร็วยิ่งขึ้นโดยไม่ต้องใช้ คู่มือใด ๆ ช่วยเลย
2. สามารถแบ่งความรู้ตามหมวดวิชาได้สะดวก เพราะหนังสือแบบเรียนที่ได้รับ อนุญาตจากกระทรวงศึกษาธิการให้ตีพิมพ์เผยแพร่และจำหน่ายนั้น จะระบุว่า เป็นหนังสือในกลุ่มประเภทใดไว้ที่หน้าปกของหนังสือทุกเล่มแล้ว ครูบรรณารักษ์ไม่จำเป็นต้องวิเคราะห์หนังสือเพื่อจัดหมวดอีก จึงทำให้เป็น การจัดหมู่หนังสือที่เหมาะสมสำหรับผู้ไม่มีพื้นฐานทางวิชาบรรณารักษศาสตร์ เพราะเพียงแต่ใช้สีเป็นสัญลักษณ์แทนหมวดวิชาแบบกว้าง ๆ เท่านั้น

ข้อจำกัด

1. การใช้สีเป็นสัญลักษณ์ในการแบ่งหมวดหมู่ใหญ่ ๆ ทำให้ไม่สามารถแบ่งหมวดหมู่ ได้ละเอียดเฉพาะเจาะจง จำเป็นที่จะต้องใช้สัญลักษณ์อื่นมาประกอบเพื่อช่วย ในการจัดแบ่งให้มีความละเอียดมากยิ่งขึ้น เช่น ตัวอักษร หรือตัวเลข เป็นต้น
2. ไม่สะดวกในการหยิบใช้และจัดเก็บ เนื่องจากไม่สามารถกำหนดสัญลักษณ์ ที่เฉพาะเจาะจงสำหรับหนังสือแบบเรียนแต่ละเล่มได้ ทั้งนี้หนังสือแบบเรียน ในกลุ่มวิชาหนึ่ง ๆ มีเป็นจำนวนมาก ทำให้ผู้ใช้ห้องสมุดต้องเสียเวลาในการ ค้นหหนังสือเล่มที่ต้องการ และในทำนองเดียวกันปัญหาในการจัดเก็บหลังจาก

ให้บริการแล้ว เป็นสิ่งที่ครูบรรณาธิการประสบ เพราะไม่สามารถนำหนังสือกลับคืน
ในตำแหน่งเดิมได้

3. แบบกลุ่มประสบการณ์

ข้อดี

1. เป็นการจัดหมู่หนังสือที่สอดคล้องกับหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521
ของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งแบ่งออกเป็น 5 กลุ่มประสบการณ์ คือ

กลุ่มทักษะภาษาไทย คณิตศาสตร์	ใช้ตัวย่อ	ทภค.
กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต	"	สปช.
กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย	"	สลน.
กลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ	"	กพอ.
กลุ่มประสบการณ์พิเศษ	"	กพค.

การใช้ตัวย่อแทนกลุ่มประสบการณ์ให้ตรงกับกับหนังสือแบบเรียน ช่วยให้สะดวก
แก่การจดจำ เพราะตัวย่อที่ใช้เป็นอักษรย่อที่ใช้แทนกลุ่มวิชาอยู่แล้ว จึงช่วย
สนับสนุนการเรียนการสอนตามหลักสูตรยิ่งขึ้น

2. เป็นการจัดหมู่ที่ใช้ได้ง่าย เหมาะสมสำหรับครูบรรณาธิการซึ่งส่วนใหญ่ไม่มี
พินความรู้ทางบรรณาธิการศาสตร์ เนื่องจาก
  - 2.1 ใช้อักษรย่อที่สั้น กระทัดรัด ช่วยให้ง่ายแก่การจำ และสะดวกในการ
นำมาใช้งาน
  - 2.2 แบ่งออกเป็น 5 กลุ่มประสบการณ์เท่านั้น ทำให้ไม่เกิดความสับสน
นอกจากนี้การจัดแบ่งยังตรงกับหนังสือแบบเรียนซึ่งครูและนักเรียนใช้
ในการเรียนการสอนตามหลักสูตรที่กำหนดไว้

ข้อจำกัด

1. การจัดหมู่หนังสือแบบเรียนแบบกลุ่มประสบการณ์เป็นเพียงการแบ่งหมวดหมู่
แบบกว้าง ๆ โดยแบ่งออกเป็น 5 กลุ่มวิชาใหญ่ ๆ ดังกล่าวมาแล้ว แต่ไม่มี
รายละเอียดในรายวิชาปลีกย่อย การจัดหมู่แบบนี้จึงแบ่งหนังสือได้ไม่ละเอียด
2. การจัดหมู่หนังสือแบบเรียนแบบกลุ่มประสบการณ์ไม่สามารถใช้กับการแบ่ง
หมวดหมู่หนังสือประเภทอื่นนอกจากหนังสือแบบเรียน เพราะหนังสือประเภท

อื่นที่มีใช้หนังสือแบบเรียนไม่อาจจัดเข้ากับกลุ่มประสบการณ์ใดได้เลย จึงเป็นปัญหาที่ยากแก่การตัดสินใจว่า ควรจัดเข้ากับกลุ่มประสบการณ์ใด

4. แบบผสมระหว่างระบบทศนิยมของดิวอี้กับแบบกลุ่มประสบการณ์

ข้อดี

1. เป็นการนำข้อดีของการจัดหมู่หนังสือทั้ง 2 ระบบมารวมกัน เพื่อให้ได้ระบบการจัดหมู่หนังสือแบบใหม่ที่มีความคล่องตัวในการทำงานยิ่งขึ้น โดยเลือกใช้ระบบทศนิยมของดิวอี้กับการจัดหมู่หนังสือทั่วไป และใช้การจัดหมู่แบบกลุ่มประสบการณ์กับหนังสือแบบเรียน
2. สะดวกต่อการหยิบใช้และจัดเก็บ การที่ทราบตำแหน่งที่เฉพาะเจาะจงของหนังสือแบบเรียนย่อมทำให้สะดวกต่อการหยิบใช้และจัดเก็บหนังสือเล่มนั้นในตำแหน่งเดิม

ข้อจำกัด

1. ข้อจำกัดของทั้ง 2 ระบบ คือ ระบบทศนิยมของดิวอี้ และแบบกลุ่มประสบการณ์ดังกล่าวเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้การจัดหมู่แบบผสมระหว่างระบบทศนิยมของดิวอี้และแบบกลุ่มประสบการณ์ ไม่สามารถเป็นระบบการจัดหมู่หนังสือแบบเรียนที่ดีที่สุดได้ จึงต้องปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องเหล่านี้ต่อไปเพื่อให้ระบบการจัดหมู่หนังสือแบบเรียนมีประสิทธิภาพสูงขึ้น
2. ข้อจำกัดด้านความรู้ทางบรรณารักษศาสตร์และความสามารถในการจัดหมู่ของบรรณารักษ์เป็นอุปสรรคสำหรับการจัดหมู่แบบผสมนี้ เพราะระบบทศนิยมของดิวอี้เป็นระบบที่ต้องอาศัยความรู้ความเข้าใจในระบบจึงจะสามารถจัดหมู่ได้มีประสิทธิภาพ

การสัมมนาและฝึกอบรม

เพื่อพัฒนาความรู้ทางบรรณารักษศาสตร์แก่ครุฑที่ทำหน้าที่บรรณารักษ์ ให้มีความสามารถในการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการจัดหมู่หนังสือแบบเรียน ซึ่งเป็นปัญหามากสำหรับห้องสมุดโรงเรียนนั้น เป็นที่มาของการสัมมนาและฝึกอบรมเพื่อหาแนวทางในการจัดหมวดหมู่หนังสือแบบเรียน โดยครอบคลุมแบบเรียนในห้องสมุดทั้งระดับโรงเรียน วิทยาลัยครู และมหาวิทยาลัย การสัมมนารั้งนี้จัดขึ้นโดย ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยครูจันทบุรี ซึ่งจัดสัมมนาอาจารย์บรรณารักษ์วิทยาลัยครูในหัวข้อเรื่อง "การจัดหมวดหมู่หนังสือแบบเรียนและ

หนังสือสำหรับเยาวชน" ระหว่างวันที่ 28-30 สิงหาคม 2527 ผลการสัมมนาได้ทราบปัญหาเกี่ยวกับการจัดหมวดหมู่และการให้หัวเรื่องหนังสือแบบเรียนและหนังสือเยาวชน ดังนี้

1. การจัดหมู่หนังสือตามระบบดิวอี้โดยยึดเนื้อหาของหนังสือเป็นหลักจะมีปัญหาสำหรับหนังสือแบบเรียนเล่มที่มีเนื้อหาหลายวิชารวมอยู่ในเล่มเดียวกัน ทำให้ไม่สามารถจัดเข้าอยู่ในหมวดใดหมวดหนึ่งได้
2. ระบบทศนิยมดิวอี้ ได้จัดระบบหมวดหมู่หลักสูตร แบบเรียน ตามประเภทของการศึกษา โดยดูตามวิชาการเรียนการสอนของสหรัฐอเมริกา เมื่อนำมาใช้กับการเรียนการสอนหลักสูตรของไทย จึงมีปัญหาใช้กันไม่ได้เพราะไม่ตรงกัน
3. แผนการจัดหมู่ของดิวอี้กำหนดไว้กว้างเกินไป ไม่สะดวกในการใช้ นอกจากนี้มีการแก้ไขและเลิกใช้เลขหมู่บางเลขอยู่เสมอ ทำให้ต้องแก้ไขบ่อย รวมทั้งคำอธิบายก็ไม่ชัดเจนหรือสั้นเกินไป ทำให้มีปัญหาในการตัดสินใจเลือกใช้
4. การจัดหนังสือแบบเรียนรวมไว้กับหนังสือทั่วไป ทำให้มีปัญหาค้นหายาก
5. หนังสืออ่านเพิ่มเติม หนังสือส่งเสริมการอ่าน บางเล่มอาจจัดไว้ในหมวดหนังสือเยาวชน บางเล่มอาจจัดไว้ในหมวดหนังสือแบบเรียน ทำให้เกิดการสับสน และหนังสือประเภทเดียวกันกระจายไปอยู่ในที่ต่างกัน
6. ทรัพยากรหนังสือแบบเรียนของกระทรวงศึกษาธิการเปลี่ยนแปลงเร็วมาก ทำให้ตามไม่ค่อยทัน และหอสมุดหลายแห่งมีหนังสือแบบเรียนน้อย เพราะมุ่งทางตำราวิชาการระดับสูงมากกว่า

สรุปข้อเสนอแนะ มีดังนี้

1. ควรมีการปรับปรุงเลขหมู่ของหมวดหลักสูตรประถมและมัธยม คือ 372.9 และ 373.19 ให้ตรงตามลักษณะของหลักสูตรไทยจะทำให้จัดหมวดหมู่ได้ง่ายขึ้น
2. ควรใช้สีเป็นสัญลักษณ์ สำหรับหนังสือหลักสูตรแบบเรียนแต่ละระดับชั้นและวิชา
3. หนังสือสำหรับเด็กและเยาวชน ควรมีการแบ่งกลุ่มหรือแยกประเภท เพื่อให้ค้นได้สะดวกขึ้นและควรไว้ในที่ ๆ จะใช้ประโยชน์ได้มากที่สุด
4. ควรมีการกำหนดลักษณะที่แน่นอนของหนังสือแบบเรียนหรือหนังสือเยาวชน
5. ควรจัดแยกหนังสือแบบเรียน และหนังสือเยาวชนออกจากหนังสือทั่วไป โดยทำลักษณะคล้ายเอกสารพิเศษ
6. ควรเสนอผลการสัมมนาครั้งนี้ต่อกรมวิชาการและกรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อจัดรูปับัตรรายการพิมพ์ลงด้านหลังหน้าปกใน

ผลจากการสัมมนาขั้นแรก จะได้แนวทางทั่วไปสำหรับการกำหนดเลขหมู่หนังสือแบบเรียน
ขั้นต่อไป หลังการสัมมนาคาดว่าจะมีโรงเรียน หรือวิทยาลัยครูต่าง ๆ ทดลองนำไปปฏิบัติจริง (ไม่ได้
บังคับใช้) จากนั้นแจ้งปัญหาและข้อเสนอแนะมาให้ผู้จัดสัมมนาทราบ แต่ปรากฏว่า ไม่มีการติดตามผล
และประกอบกับยังไม่มีผู้ใดแจ้งมาว่ามีปัญหา หรือมีข้อเสนอแนะอย่างไร (ธีรวัลย์ ศิลารัตน์
สัมภาษณ์, 2533)

นอกจากนี้ ชมรมครูบรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียน สังกัดกรุงเทพมหานคร หรือ ชบก.
ได้จัดทำรายการหนังสือสำหรับห้องสมุดโรงเรียน สังกัดกรุงเทพมหานคร ประจำปี 2533 โดย
ห้องสมุดสำนักงานการศึกษาเป็นผู้จัดทำ ในรูปของบัตรรายการที่มีรายละเอียดของ ชื่อผู้แต่ง ชื่อเรื่อง
สำนักพิมพ์ ปีพิมพ์ บรรณลักษณ์ และแนวสืบค้น รวมทั้งกำหนดเลขหมู่หนังสือไว้ให้เป็นการอำนวยความสะดวก
ความสะดวกแก่ครูบรรณารักษ์ที่มีเวลาน้อยหรือจบมาจากสาขาอื่น สามารถคัดลอกหรือตัดออกนำไปใช้
ประโยชน์ได้ทันที แต่ไม่ได้บังคับใช้ ครูบรรณารักษ์จะนำไปใช้หรือไม่ก็ได้ (ห้องสมุดสำนักงานการศึกษา,
2533)

ส่วนสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้จัดการประชุมขึ้นเพื่อเพิ่มความรู้อัน
ทางบรรณารักษ์แก่ครูบรรณารักษ์ เรื่อง "การจัดหมู่หนังสือ การใช้ห้องสมุด และปัญหาดำเนินการ
ตามโครงการจัดหมู่หนังสือและห้องสมุดโรงเรียน ณ หอประชุมครุสภา ในวันที่ 7 สิงหาคม 2528
โดยมีผู้เข้าร่วมประชุมเป็นเจ้าหน้าที่ห้องสมุดและบรรณารักษ์ผู้สนใจจากวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยทั่ว
ประเทศ

ต่อมาปี 2529 สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้จัดโครงการ
ส่งเสริมการอ่าน หลังจากนั้น ปี 2530 จึงจัดทำชุดฝึกอบรมบุคลากรกลุ่มโรงเรียนประถมศึกษา
มีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจให้บุคลากรกลุ่มโรงเรียนในเชิงปฏิบัติทั้งระบบ
งานต่างๆ จำนวน 21 เล่ม โดยที่ชุดฝึกอบรมเล่มที่ 13 เรื่อง การผลิตกับการบำรุงรักษาหนังสือ
และสื่อ และในปี 2532 ได้วางแนวทางสำหรับครูบรรณารักษ์ว่า ห้องสมุดควรมีการจัดกิจกรรม
ส่งเสริมการเรียนการอ่านอย่างไรบ้าง แต่สำหรับการจัดสัมมนาครูบรรณารักษ์มีโครงการจะจัดขึ้น
อีกครั้งในปี 2534 นับว่าเป็นการจัดสัมมนาครั้งที่ 2 หลังจากการจัดครั้งแรกในปี 2528